

Trnavský kraj - charakteristika regiónu

14.05.2024 | | Počet zobrazení: null

[Poloha, rozloha, geografické podmienky](#)

[Demografické východiská](#)

[Ekonomické a sociálne špecifiká](#)

Poloha, rozloha, geografické podmienky

Trnavský kraj s rozlohou 4 146,3 km² zaberá Trnavský kraj 8,5 % z rozlohy Slovenska. Leží v západnej časti Slovenskej republiky, kde vytvára spoločnú hranicu s Českou republikou a Rakúskou republikou na severe a na juhu s Maďarskou republikou. Hraničí s Bratislavským, Nitrianskym a Trenčianskym krajom.

Z geografického hľadiska z povrchových celkov najväčšiu plochu zaberá na juhu Podunajská nížina a na severe Záhorská nížina. Oddelené sú pásmom kryhového pohoria Malé Karpaty s najvyšším vrchom Záruby (766,7 m n. m.), ktorý je zároveň najvyššie položeným miestom v kraji. Najnižšie položeným miestom je breh kanála Asód-Čergov na území obce Okoč (107,1 m n. m.).

Územie kraja sa rozprestiera v dvoch klimatických oblastiach - teplej a mierne teplej oblasti. Najsuchšie a najteplejšie sú južné oblasti Podunajskej nížiny a najchladnejšia je oblasť Malých Karpát. Priemerné ročné teploty sa pohybuju okolo 10 °C.

Vodná sieť patrí do povodia Dunaja, druhej najväčšej európskej rieky. Vodné zdroje sú pomerne bohaté a zdrojom úžitkovej i pitnej vody sú toky Dunaj, Váh, Malý Dunaj a Dudváh. Na nich a ich prítokoch sú vybudované viaceré vodné nádrže, najväčšie a najznámejšie je vodné dielo Gabčíkovo.

Nerastné suroviny regiónu sú zastúpené na severe ropou a zemným plynom, v ostatných častiach ložiskami tehliarskych surovín, vápencov, dolomitov, sklárskych a zlievarenských pieskov a štrkopieskov. Pohorie Malých Karpát je zdrojom kvalitného bukového a dubového dreva využívaného na palivové a rôzne priemyselné účely.

Na území kraja je rozsiahla sieť chránených území. Nachádzajú sa tu 4 chránené krajinné oblasti: Dunajské Luhy, Biele Karpaty, Malé Karpaty a Záhorie, 8 národných prírodných rezervácií, 27 prírodných rezervácií, 28 chránených areálov, 23 prírodných pamiatok, 1 národná prírodná pamiatka – jaskyňa Driny a 10 chránených vtáčích území.

Podľa územno-správneho usporiadania v zmysle zákona NR SR č. 221/1996 Z. z. sa člení na 7 okresov: Dunajská Streda, Galanta, Hlohovec, Piešťany, Senica, Skalica a Trnava. Najväčší je okres Dunajská Streda, na ktorý pripadá 25,9 % z celkovej rozlohy kraja a najmenší je okres Hlohovec, ktorý zaberá len 6,4 % územia regiónu.

Kraj pozostáva z 251 obcí. Výrazná je koncentrácia obyvateľstva v 17 obciach, ktoré majú štatút mesta. V mestách je sústredených 46,2 % obyvateľov, pričom takmer štvrtina mestského obyvateľstva žije krajskom meste.

Demografické východiská

Trnavský kraj bol počtom 566 114 obyvateľov k 31. 12. 2023 zo všetkých krajov populačne najmenší a jeho zastúpenie na celkovom obyvateľstve SR bolo 10,4 %. Hustotou osídlenia 136 obyvateľov na km² sa stal druhým najhustejšie obývaným krajom. Odlišná bola hustota obyvateľstva v jednotlivých okresoch kraja. Najviac obyvateľov na 1 km² žilo v okrese Trnava (179 obyvateľov), najmenej v okrese Senica, kde žilo priemerne 87 obyvateľov na km².

V kraji sa počas roku 2023 sa živonarodilo 4 634 detí a zomrelo spolu 5 786 obyvateľov. Kraj, ktorý dlhodobo vykazuje prirodzený úbytok obyvateľstva, tak aj v roku 2023 prirodzenou zmenou prišiel o 1 152 obyvateľov. Pozitívne možno hodnotiť migračné saldo, ktorým kraj získal 1 693 obyvateľov. Celkovo sa tak počet obyvateľov regiónu zvýšil o 541 obyvateľov.

Zmeny pokračovali i vo vekovom zložení obyvateľstva. Podiel detskej zložky v roku 2023 bol o 4 p. b. nižší ako podiel obyvateľstva staršieho ako 65 rokov. V posledných desiatich rokoch vzrástol podiel detskej zložky obyvateľstva (0 - 14 ročných) iba o 1 p. b., ale tempo rastu osôb starších ako 65 rokov bolo oveľa rýchlejšie, až 4,6 p. b. Priemerný vek obyvateľov kraja bol 43 rokov.

V priebehu roka 2023 sa zosobášilo 2 672 párov, rozvedených bolo 952 manželstiev. Počet sobášov medziročne klesol o takmer 10 %, počet rozvodov bol približne rovnaký ako v roku 2022. Porovnaním dát posledných desiatich rokov bol počet sobášov tretí najnižší a počet rozvodov druhý najnižší.

Ekonomické a sociálne špecifiká

Množstvo priemyselných a aj poľnohospodárskych podnikov a široká sieť služieb spolu s dobrou polohou a infraštruktúrou ponúkajú širokú škálu pracovných príležitostí. Ekonomicky aktívne obyvateľstvo v roku 2022 tvorilo 53,2 % populácie. Miera ekonomickej aktivity dosiahla hodnotu 62,7 %, miera zamestnanosti vo veku 20 až 64 rokov 79,4 % a miera nezamestnanosti 4,4 %. Priemerná nominálna mesačná mzda rástla na 1 421 eur a za celoslovenským priemerom zaostala o 5,3 %.

Z pohľadu organizačnej štatistiky v kraji ku koncu roka 2022 pôsobilo 27,4 tis. právnických osôb, z ktorých organizácie zamerané na tvorbu zisku mali podiel takmer 87 % a 43,5 tis. fyzických osôb, z ktorých živnostníci tvorili necelých 94 %. V kraji sa vytvorila hustá sieť zariadení veľkoobchodu, maloobchodu, opráv motorových vozidiel a motocyklov, v ktorých

podnikalo 15,1 % z celkového počtu podnikov a viac ako 14,6 % z počtu živnostníkov. Podniky pôsobili najmä v oblastiach odborných, vedeckých a technických činností a aj v priemyselnej výrobe. Viac ako štvrtina živnostníkov podnikala v oblasti stavebníctva.

Hrubý domáci produkt Trnavského kraja v roku 2022 dosiahol 12 102 mil. eur v bežných cenách na národnom HDP podieľal 11 %. V prepočte na obyvateľa regionálny HDP prevýšil národný priemer o 6,2 % a dosiahol v bežných cenách 21 209 eur, čo bola druhá najvyššia hodnota v medzikrajskom porovnaní.

Na regionálnej hrubej pridanej hodnote Trnavského kraja v roku 2022 sa presne jednou tretinou podieľal priemysel. Podiel verejnej správy, obrany, povinného sociálneho zabezpečenia, zdravotníctva a sociálnej pomoci bol necelých 17 % a obchodu, dopravy, ubytovania a stravovania 14,2 %.

Trnavský kraj patrí medzi najproduktívnejšie poľnohospodárske kraje SR (nasleduje za Nitrianskym krajom). Z celkovej rozlohy kraja zaberá poľnohospodárska pôda 69,3 %. Stupeň zornenia je najvyšší zo všetkých krajov SR (89,7 %). Produkčná schopnosť poľnohospodárskych pôd na území kraja je veľmi dobrá. Zodpovedá tomu i štruktúra osevných plôch, z ktorých najväčšie zastúpenie majú obilniny, olejniný, cukrová repa a viacročný krmovina, kde sa dosahujú aj najvyššie hektárové úrody v rámci krajov SR. Rastlinnú výrobu dopĺňa i živočíšna výroba, pričom výrazný podiel má chov ošípaných a hovädzieho dobytku (najmä v okrese Dunajská Streda).

Štruktúra priemyslu je zastúpená takmer všetkými činnosťami. Rozmiestnenie priemyslu je teritoriálne nerovnomerné, severná a stredná časť je priemyselná a južná časť má priemyselno-poľnohospodársky charakter. V nadväznosti na poľnohospodársku prvovýrobu je rozvinutá výroba potravín (mlieka a výroba mliečnych výrobkov, mäsa a mäsových výrobkov, cukru, cukrovínok a šumivých vín). Veľkú časť produkcie kraja predstavuje výroba počítačových, elektronických, optických výrobkov a motorových vozidiel. Medzi významné odvetvie patrí tiež výroba kovových konštrukcií; výroba strojov a zariadení inde nezaraďovaných; výroba chemikálií a chemických produktov; výroba a spracovanie kovov; výroba základných farmaceutických výrobkov. Priemyselné subjekty v roku 2022 zamestnávali 57,1 tis. osôb a za vlastné výkony a tovar utŕžili 16,9 mld. eur.

Z hľadiska stavebnej produkcie Trnavský kraj sa radí k slabším regiónom. Stavebné organizácie v roku 2022 zrealizovali vlastnými zamestnancami stavebnú produkciu v hodnote 517,1 mil. eur, stavebná produkcia podľa dodávateľských zmlúv dosiahla 604,2 mil. eur. V kraji sa dokončilo 3 294 nových bytov, z toho viac ako tretina v okrese Dunajská Streda a viac ako štvrtina v okrese Trnava.

Dopravná poloha Trnavského kraja a osobitne krajského mesta Trnava je významne exponovaná predovšetkým z hľadiska domácej ako i medzinárodnej dopravy. Zastúpená je tu cestná, železničná a vodná doprava. Krajom prechádzajú dôležité cestné ťahy z Bratislavy cez Trnavu do Žiliny a z Hodonína cez Trnavu do Nitry. Cestná sieť kraja je tvorená 1 964 km ciest, z ktorých diaľnice a rýchlostné cesty tvoria iba 5,6 %. V kraji bolo v roku 2022 registrovaných 413,5 tis. motorových vozidiel, z ktorých 71 % tvorili osobné autá.

Železničná doprava je zastúpená dôležitými dopravnými trasami ako Bratislava - Žilina a elektrifikovanou jednokoľajnou traťou Trnava - Galanta a Trnava - Kúty, ktorá predlžuje južný železničný ťah smerom na Českú republiku. Význam má aj trať Bratislava - Galanta - Štúrovo. Vybudovaním Vodného diela Gabčíkovo sa podstatne zlepšili plavebné podmienky na slovenskom úseku Dunaja.

Sieť predškolských a školských zariadení je na území kraja pomerne dobre rozvinutá, pričom v roku 2022 predprimárne, primárne, sekundárne a nižšie terciárne vzdelávanie zabezpečovalo 316 materských škôl, 214 základných škôl, 21 gymnázií a 42 stredných odborných škôl. Centrom vysokého školstva je krajské mesto Trnava, ktoré je sídlom Trnavskej univerzity, Univerzity sv. Cyrila a Metoda a Slovenskej technickej univerzity - Materiálovo-technologickéj fakulty. Okrem toho sa v kraji nachádza Vysoká škola DANUBIUS v Sládkovičove.

Zdravotná starostlivosť v roku 2022 zabezpečovalo v 1 363 zdravotníckych zariadení, ktoré zahŕňali aj 7 nemocníc, 1 051 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti a 4 liečebne. Pre rozvoj kraja majú mimoriadny význam geotermálne a liečivé pramene, ktoré sa využívajú v prírodných liečebných kúpeľoch v Piešťanoch a Smrdákoch.

Oblasť kultúry je na území kraja zastúpená 5 divadlami, vrátane malých a nezávislých, medzi ktorými má najvýznamnejšie postavenie Trnavské divadlo. Nezanedbateľnú úlohu má aj filmové umenie, ktoré propaguje sieť stálych a prírodných kín. Historické a kultúrne pamiatky sú vystavené v 2 galériách a 22 múzeách, najviac exponátov prezentuje Západoslovenské múzeum v Trnave. Kultúrno-osvetovú činnosť zabezpečujú kultúrno-osvetové zariadenia, záujmovo umelecké kolektívy a zariadenia zamerané na záujmovo-vzdelávacie aktivity. Čitatelia mali v roku 2022 k dispozícii 145 fungujúcich knižníc.

Krajské mesto Trnava je pre množstvo historických sakrálnych budov nazývané slovenským Rímom. Na území kraja je veľa hradov, zámkov a kaštieľov ([Ostrý Kameň](#), [Korlátka](#), [Dobrá Voda](#), [Smolenický zámok](#), kaštieľ v Dolnej Krupej), ktoré sú častým cieľom výletov a peších turistických trás. Záhorská časť kraja je známa [bazilikou](#) v Šaštíne a kultúrnohistorickými pamiatkami mesta [Skalica](#). V podunajskom regióne sú turistickou atrakciou viaceré vodné mlyny na [MalomDunaji](#) a aj termálne kúpaliská v Dunajskej Strede, Veľkom Mederi a Topoľníkoch. Trnavský kraj v roku 2021 ponúkol 214 tisícom návštevníkom k dispozícii 323 ubytovacích zariadení. Trnavský kraj v roku 2022 mal k dispozícii 326 ubytovacích zariadení, ktorých služby využilo viac ako 329-tisíc návštevníkov.